

NÁZEV ŠKOLY:	GYMNÁZIUM JOSEFA JUNGMANNA LITOMĚŘICE, Svojsíkova 1, příspěvková organizace
ČÍSLO PROJEKTU:	CZ.1.07/1.5.00/34.1082
NÁZEV MATERIÁLU:	VY_32_INOVACE_4B_03_Filozofie helénistické doby
TÉMA SADY:	Filozofie, religionistika, náboženství
ROČNÍK:	4. ročník, oktáva
DATUM VZNIKU:	Červen 2013
AUTOŘI:	Luboš Nergl, Andrea Skokanová

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Filozofie helénistické doby

Anotace:

Výukový materiál je určen pro předmět základy společenských věd ve 4. ročníku.

Materiál obsahuje texty z učebnic určených převážně pro výuku na vysokých školách, jen výjimečně obsahuje jiné texty. Texty nemohou nahradit soustavný výklad dané problematiky, jejich funkce je motivační k dalšímu studiu zejména uvedených titulů. Zároveň je úloha textů inspirativní k frontálním diskusím a skupinovým debatám. Výše zmíněné inspiraci slouží otázky a úkoly.

Žáci si mohou texty vytisknout, stáhnout do mobilu či tabletu, mohou si je převést do otevřeného formátu, opatřit poznámkami, napsat odpovědi. Rovněž během vyučovací hodiny lze texty promítnout dataprojektorem na plátno.

Časová náročnost: 2 vyučovací hodiny týdně.

Přístup k internetu není bezpodmínečně nutný, jen některé úkoly odkazují na elektronické zdroje.

Jaro Křivohlavý: Psychologie smysluplnosti existence

KYNISMUS

Důraz kladený na slasti a hledání smyslu života v nich vedl zřejmě k poznání, že přesytení rozkošemi nemusí být tím pravým požitkem a slastné nicnedělání může znamenat nudu a otrávenost. Tak se v protikladu k výše uvedeným školám objevilo v antice jiné pojetí smysluplnosti. To šlo opačným směrem: ne zvyšováním slastí, ale oprostěním se od jakýchkoliv žádostí.

Kynismu šlo o to, najít spokojenost v tom, co máme; o nic dalšího neusilovat, stačit si sám a nepodléhat tomu, k čemu nás něco - jak z našeho nitra, tak zvnějšku - vybízí. Klasickým příkladem tohoto postoje k životu je „totálně soběstačný a na celém světě rádoby nezávislý“ Dógenés žijící v sudě. Machovec správně ukazuje, „že negace sama o sobě - ať negace čehokoliv - nemůže nikdy ukájet touhu lidí po naplnění smyslu života“. (Machovec 1965, str. 65). Při tom dovede ocenit to, že kynismus vedl lidi k vnitřní práci na sobě samém, pěstování sebekázně, soběstačnosti, odolnosti i nezdolnosti a tím k růstu osobnosti.

KLASICKÝ EPIKUREISMUS

Epikúros sám nebyl tak naivní jako vulgární epikúreisté. Vyšel z poznání, že v životě je řada věcí, které jsou člověku nepříjemné. Příkladem mohou být bolesti, utrpení a bída. Na druhé straně viděl, že v životě jsou věci kladné- např. radost, slast a pohoda. Při rozhodování na cestě života však kladl on - i jeho žáci - důraz na uvažování, rozum a moudrost v protikladu k nemohoucnosti a zbrklosti. Zároveň dovedl od sebe odlišit krátkodobé a dlouhodobé radosti života a upozornil na důležitost schopnosti vzdát se krátkodobých slastí s ohledem na dosažení dlouhodobého dobra (delay of gratification). Třetím jeho přínosem bylo odlišení slastí mělkých od slastí hlubokých, niterných. Dnes bychom řekli - s ohledem na vertikálu - slastí intrinsických. Ty viděl např. v prožívání krásy, v poznávání řádu a zákonitostí v přírodě i ve společenském životě i v nacházení moudrosti.

• • •
Ideál stoického mudrce se stal příslovečným, klasickým: je to osobnost, která se nedá zviklat ničím - ani vnějšími, ani vnitřními okolnostmi (ani příznivými, ani nepříznivými). Nehledá rozkoš a slast „za každou cenu“, ale snaží se vřadit jak do poznaného řádu světa, tak do společenského života. Jestli něco charakterizuje stoického mudrce, pak je to neotřesitelný „stoický klid“, ze kterého ho nic na světě nevyruší - ani hrozba vlastní smrti. Machovec (1965) ukazuje v této souvislosti nejen na antické hrdiny tohoto typu, ale i na Beethovenova Florestana, který umírá v okovech a volá „vykonal jsem svou povinnost“. Cituje i Mistra Jana Husa, který několik dní před upálením prohlásil: „Nezradil jsem své svědomí a nepohoršil ty, jimž jsem dobře a pravdivě kázal“.

Milan Machovec: Filozofie tváří v tvář zániku

Askésis, Ataraxía, Apathía

Stoický mudrc ví, že lidské zrání je obtížným procesem, v němž se jen zřídka dosahuje nejvyšších met. Ale i na jen relativní, nižší stupně lidské zralosti nelze

pouze čekat, tj. až náhoda sama navodí např. nějakou nepohodu či svízele. Teprve „vulnera dant formam“, ale lidský život je příliš krátký, než aby stačilo čekat, až náhoda sama vytvoří nějakou obtížnou situaci, v níž stoik bude pak moci mravně zrát. Stoik musí vzít tento proces aspoň relativně do svých rukou, musí sám usilovat o svou sebevýchovu (řec. „askésis“ cvičení, původně jakékoliv, později ve smyslu přímého navozování obtíží, nároků, jistých forem újmy a odřikání atd.): zajisté ne přímo vyhledávat kalamity, ale přímo a s jistou vášní vyhledávat konfliktní situace, z nichž vyžívají úspěchy i kalamity. Epikurejcovi pak připadá, jako by si stoik přímo často koledoval o výprask - ale toto musí riskovat, protože mu především jde o to, dostat se do nějakých klíčových, ožehavých, možno-li přímo centrálních zápasů lidského rodu. Stoik na rozdíl od epikurejce ví, že je ve vlastním zájmu lidského individua vyjít z ulity tohoto individua, nechat na sebe působit vlivy nějakého složitějšího dění - a teprve konfliktem s nimi zrát. Ne tedy se jistým dějinným okolnostem či procesům vydat všanc, ale jít do nich - a v nich se snažit najít jistou vlastní úlohu, tu převzít, v ní zápasit; tak jsou úspěchy sice jen možné, „rány osudu“ jisté, ale teprve tak je umožněno skutečné lidské osobnostní zrání. Zralá lidská svoboda tedy neznamena ani útěk od epikurejského ústraní, ani pouhé vydání se napospas různým dějinným zápasům a společenským konfliktům, nýbrž znamená skrze ně rozšiřovat dimenze svého osobnostního nitra, tak teprve najít svou autoidentitu, naplnění svých možností.

OTÁZKY A ÚKOLY

1. Která filozofická nauka se dostala v době tzv. helénismu do popředí filozofického tázání? Odpověď doložte z textů.
2. Jaro Křivohlavý ukazuje v prvním textu rozpor v kynickém pojetí života. V čem spočívá tento rozpor?
3. Jak se liší klasický epikureismus od epikureismu vulgárního?
4. Jak dociluje stoik zrání své osobnosti?
5. Vyžadovala historická etapa helénismu od filozofů jiný přístup k životu? Pokud ano, tak co se stalo po smrti Alexandra a Aristotela?
6. Neobjevují se podobné problémy a z nich plynoucí životní postoje i v současnosti? Debatujte o tom.

Zdroje:

KŘIVOHLAVÝ, J. *Psychologie smysluplnosti existence*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2006, ISBN 80-247-1370-5, str. 122 - 124

MACHOVEC, M. *Filozofie tváří v tvář zániku*. 2. vyd. Praha: Akropolis, 2006, 376 s. ISBN 86-86903-16-8, str. 189